

Grażyna Voss

Audyt - Zielona Księga - małe i średnie przedsiębiorstwa

Ekonomiczne Problemy Usług nr 62, 331-336

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

GRAŻYNA VOSS

Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu

AUDYT – ZIELONA KSIĘGA – MAŁE I ŚREDNIE PRZEDSIĘBIORSTWA

1. Pojęcie i rola audytu wewnętrznego

W zarządzaniu działalnością jednostki kierownictwo wykorzystuje narzędzie audytu wewnętrznego. Instrument ten jest skuteczny dzięki systematycznym przeglądom oraz obiektywnej, rzetelnej ocenie funkcjonowania jednostki. Zadaniem audytu wewnętrznego jest dostarczenie kierownictwu jednostki obiektywnej informacji o działaniu instytucji, wdrożonych systemach kontrolnych, postrzeganym ryzyku i możliwości jego zminimalizowania (wyeliminowania) oraz wprowadzenia usprawnień dla zwiększenia efektywności i wydajności działania jednostki¹.

Audyt wewnętrzny realizuje podstawowe i szczegółowe zadania, do podstawowych zalicza się²:

- przeprowadzenie analizy i oceny systemu kontroli wewnętrznej,
- wydanie opinii o wiarygodności sprawozdania finansowego po dokonaniu oceny systemu kontroli wewnętrznej,
- przedstawienie opinii o efektywności zarządzania ryzykiem,
- ocenę racjonalności zarządzania.

Audytorzy sporządzają bieżące raporty, w których odnotowują swoje spostrzeżenia oraz propozycje zmian, mających udoskonalić systemy czy procedury.

W zależności od zakresu badania spotkać można różną klasyfikację audytu wewnętrznego. Przykładowy podział wyróżnia³:

¹ H. Grocholski, *Praktyczne aspekty audytu wewnętrznego, t.1*, Instytut Rachunkowości i Podatków, Warszawa 2004, s. 11.

² K. Winiarska, *Audyt wewnętrzny*, Difin, Warszawa 2008, s. 41.

1. audyt finansowy – dotyczy oceny sprawozdań finansowych zgodnie ze standardami rewizji finansowej.
2. audyt działalności – obejmuje ocenę efektywności, skuteczności i oddziaływania zdarzeń na funkcjonowanie jednostki.
3. audyt systemów – polega na monitorowaniu funkcjonujących w jednostce systemów, np. informacyjnych lub informatycznych.
4. audyt zgodności – stanowi analizę oceniającą i sprawdzającą, czy działania prowadzone przez jednostkę odpowiadają ustalonym procedurom, wytycznym i aktom prawnym.
5. audyt operacyjny – opiniuje obszary badania (jednostki organizacyjne, systemy, procesy) pod względem ich zgodności z celami organizacji.

Audytorzy wewnętrzni są zobowiązani do przestrzegania zasad płynących z kodeksu etyki opracowanego przez Instytut Audytu Wewnętrznego. Pierwsze stowarzyszenie zrzeszające audytorów wewnętrznych powstało w 1941 roku w USA pod nazwą The Institute of Internal Auditors (IIA). Dzisiaj jest organizacją międzynarodową, działającą również w Polsce od 2001 roku. Instytut Audytu Wewnętrznego opracował Międzynarodowe Standardy i Wytyczne Profesjonalnego Funkcjonowania Audytu Wewnętrznego (*The IIA Standards for the Professional Practice of Internal Auditing*). Dokument ten stał się dla wielu krajów wzorcem w tworzeniu krajowych regulacji w podanym zakresie. Standardy IIA dotyczą wszystkich członków organizacji, audytorów posiadających certyfikaty zawodowe Instytutu, osób ubiegających się o taki certyfikat, a także każdego, kto świadczy usługi w zakresie audytu wewnętrznego. Opublikowany przez IIA kodeks etyki audytora wewnętrznego ma na celu propagowanie etycznego postępowania w tym zawodzie.

Opracowane standardy i wytyczne kodeksu etyki muszą stanowić fundament funkcjonowania audytu wewnętrznego w jednostce.

W kodeksie etyki wskazano dwa najistotniejsze elementy⁴:

- zasady ogólne, które odnoszą się do profesji i praktyki audytu wewnętrznego,
- zasady postępowania, które opisują normy zachowań, jakich oczekuje się od audytorów wewnętrznych.

Na audytorów wewnętrznych nakłada się obowiązek stosowania i szanowania zasad dotyczących profesji audytu wewnętrznego.

Podstawowe zasady to:

³ A. Herdan, M. M. Stuss, J. Krasodomska, *Audyt wewnętrzny jako narzędzie wspomagające efektywny nadzór korporacyjny w spółkach akcyjnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009, s. 61–62.

⁴ E. I. Szczepankiewicz, *Wybrane aspekty i uwarunkowania realizacji zasad etyki przez audytorów wewnętrznych*, „Monitor Rachunkowości i Finansów” nr 9/2007, www.mrf.pl (02.09.2009).

- prawość,
- obiektywizm,
- poufność informacji,
- kompetencja.

Zasada prawości odnosi się do zaufania, jakim obdarza się postępowanie audytora i jego osądy na temat badanego obszaru. Druga zasada podkreśla, że audytorzy powinni być w największym stopniu obiektywni przy gromadzeniu i ocenie informacji.

Przestrzeganie zasady poufności polega na tym, że audytorzy wewnętrzni nie mogą ujawniać żadnych informacji bez odpowiednich upoważnień, z wyjątkiem prawnego lub zawodowego przymusu ich wyjawienia. Z kolei zasada kompetencji mówi, że audytorzy wewnętrzni powinni posiadać właściwą wiedzę i doświadczenie, które wykorzystują do świadczenia usług oraz ciągle doskonalić swoje umiejętności.

Audyt wewnętrzny przeprowadza się nie tylko pod względem wykrywania błędów, ale również znalezienia sposobów ich eliminacji. Bieżącym monitoringiem jednostki zajmują się systemy kontroli wewnętrznej. W celu określenia relacji pomiędzy audytem wewnętrznym a kontrolą wewnętrzną należy porównać ich definicje.

W jednostkach gospodarczych zaliczanych do sektora MŚP rola i znaczenie nabiera innego wymiaru, jest to uwarunkowane przede wszystkim cechami, jakimi odznaczają się te przedsiębiorstwa. Na szczególną uwagę zasługuje tu analiza kosztów i korzyści wynikających z wprowadzenia audytu wewnętrznego, a także zakresu działań, jakie będą nim objęte.

2. Wewnętrzna kontrola finansowo-księgowa

Wewnętrzna kontrola finansowo-księgowa dokonywana przez dział rachunkowości obejmuje ogół czynności podejmowanych w celu sprawdzenia pod względem legalności, rzetelności i prawidłowości operacji gospodarczych przed ich powstaniem raz po ich dokonaniu, na podstawie dokumentów księgowych, jak również w celu sprawdzenia prawidłowości funkcjonowania rachunkowości i badania wyników działalności gospodarczej przedsiębiorstwa⁵. Zadania spełniane przez kontrolę finansowo-księgową zaprezentowano w poniższej tabeli.

⁵ E. Terebucha, *Zasady kontroli wewnętrznej w przedsiębiorstwie. Poradnik księgowego*, PWE, Warszawa 1976, s. 314.

Tabela 1

Podstawowe zadania kontroli finansowo-księgowej

Lp.	Wyszczególnienie podstawowych faz i zadań kontroli
1.	Określenie stanu postulowanego (wzorców)
2.	Ustalenie stanów rzeczywistych
3.	Ocena działalności przedsiębiorstwa przez porównanie wielkości postulowanych i rzeczywistych, wskaźników danego okresu ze wskaźnikami za okres ubiegły oraz ze wskaźnikami analogicznych przedsiębiorstw w branży
4.	Ustalenie głównych czynników wpływających na poziom odchyłeń oraz określenie stopnia oddziaływania skutków ich oddziaływania
5.	Określenie czynników zależnych i niezależnych od przedsiębiorstwa wraz z obliczeniem skutków ich oddziaływania
6.	Współudział w walce o wyższe wyniki finansowe, obniżkę kosztów i znalezienie rezerw wewnętrznych
7.	Ułatwienie wykonania funkcji kierowania na różnych szablach zarządzania przedsiębiorstwem
8.	Kontrola realizacji planów poprzez wskazanie odchyłeń od wielkości planowanych i badanie przyczyn ich powstania
9.	Pomoc w opracowaniu planów

Źródło: K. Winiarska, *Wewnętrzna kontrola finansowo-księgowa w firmie*, ODDK, Gdańsk 2006, s. 16.

3. Zielona Księga – polityka badania sprawozdań

Środki przyjęte w Europie i na świecie w bezpośrednim następstwie kryzysu finansowego koncentrowały się na działaniach mających na celu ustabilizowanie systemu finansowego. Dokonano analizy roli banków, funduszy hedgingowych, agencji ratingowych, organów nadzorczych i banków centralnych. Niestety nie skupiono jednak uwagi na udoskonaleniu działalności biegłych rewidentów w celu zwiększenia stabilności finansowej.

Komisja Europejska chce skupić swoje działania mające na celu spowodowanie, że obok nadzoru i ładu korporacyjnego badanie sprawozdań finansowych powinno być głównym czynnikiem działającym na rzecz stabilności finansowej, gdyż daje pewność co do prawdziwej kondycji finansowej wszystkich spółek. Pewność ta powinna ograniczać ryzyko zniekształceń, a tym samym ograniczać koszty upadłości, jakie w przeciwnym razie obciążłyby w przypadku danej spółki strony zainteresowane i całe społeczeństwo. Rzetelność badania sprawozdań finansowych to klucz do przywrócenia pewności i zaufania do rynku; przyczynia się ono do ochrony inwestorów i ogranicza koszty kapitału po stronie spółek. Oznacza to rosnącą

rolę audytu zewnętrznego i biegłych rewidentów. Ponadto Komisja Europejska zwraca również uwagę na zarządzanie firmami audytorskimi i ich niezależność, nadzór nad biegłymi rewidentami, konfigurację rynku usług biegłych rewidentów, utworzenie jednolitego rynku świadczenia usług badania sprawozdań finansowych, uproszczenie przepisów dla małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) oraz małych i średnich firm audytorskich (MŚFA), a także współpracę międzynarodową na rzecz nadzoru nad globalnymi sieciami usług biegłych rewidentów. Komisja podkreśla potrzebę przyjęcia zróżnicowanego i dostosowanego podejścia, adekwatnego do rozmiarów i charakterystyki zarówno spółki badanej, jak i jej biegłego rewidenta. To, co może być niezbędne dla dużych instytucji o znaczeniu systemowym, może okazać się nieodpowiednie dla innych spółek notowanych na giełdzie czy dla MŚP lub MŚFA.

4. Zielona Księga – uproszczenia dla MŚP

MŚP z badania sprawozdań finansowych odnoszą korzyści w zakresie wzrastającej wiarygodności informacji finansowych, jednak badania przewidziane ustawowo uznano za potencjalne źródło dodatkowych obciążeń. Zdaniem Komisji należy podjąć poważne wysiłki w celu utworzenia szczególnego środowiska dla badania MŚP.

Według Zielonej Księgi może to oznaczać:

1. Zniechęcanie do wprowadzania ustawowego obowiązku badania sprawozdań finansowych dla MŚP.
2. Jako alternatywne rozwiązanie: jeśli państwo członkowskie chce utrzymać jakąś formę zapewnienia – wprowadzenie nowego rodzaju usługi ustawowej dostosowanej do potrzeb MŚP, jak np. „ograniczone badanie” lub „przegląd ustawowy”, w ramach którego biegli rewidenty wykonywaliby ograniczone procedury mające na celu wykrycie zniekształceń wynikających z oszustw lub błędów. Podejście sankcjonujące ograniczony przegląd w przypadku małych spółek stosowane jest w Estonii i rozpatrywane w Danii. Szwajcaria również stosuje takie podejście; ograniczone przeglądy są powszechnie akceptowane w Stanach Zjednoczonych.
3. Jeśli chodzi o zakaz świadczenia usług niezwiązanych z badaniem sprawozdań finansowych, zgodnie z tym, co napisano w rozdziale 3, należy rozważyć zapewnienie „bezpiecznej przystani”, która – pod warunkiem zastosowania odpowiednich zabezpieczeń – umożliwiłaby biegłemu rewidentowi przedsiębiorstwa z sektora MŚP dalsze świadczenie usług niezwiązanych z badaniem sprawozdań finansowych na rzecz takiej spółki, np. pomoc w ubieganiu się o kredyt, wypełnianiu deklaracji podatkowych, rozliczaniu wynagrodzeń, a nawet w prowadzeniu księgowości.

5. Zielona Księga małe i średnie firmy audytorskie (MŚFA)

Podmioty z sektora MŚFA mają poczucie, że są otoczone przez wciąż rosnące ograniczenia regulacyjne, które niekoniecznie odpowiadają ich praktyce czy bezpośrednim potrzebom ich klientów z branży MŚP. Aby zagwarantować odpowiednie warunki rozwoju takich firm, usługom „ograniczonego badania” lub „przeglądu ustawowego”, o których mowa powyżej, mogłyby towarzyszyć odpowiednie przepisy w sprawie kontroli jakości i nadzoru działalności biegłych rewidentów przez organy regulacyjne. Pozwoliłoby to MŚFA ograniczyć koszty administracyjne i pomogłoby im jednocześnie w lepszej obsłudze klientów.

Podsumowanie

Zielona Księga i założenia Komisji Europejskiej zmierzają w kierunku uwia-rygodnienia sprawozdawczości finansowej jednostek zaliczanych do sektora MŚP. Badanie sprawozdań jest ważnym społecznie elementem wiarygodności finansowej, jednak zakres badania i sposób jego przeprowadzenia oraz uwarunkowania prawne na polskim rynku to okres ciekawych zmian i dyskusji, zarówno po stronie przedsiębiorców, firm audytorskich jak i innych zainteresowanych uczestników życia gospodarczego.

AUDIT – GRÜNBUCH

Zusammenfassung

Das Grünbuch und die Errichtung der Europäischen Kommission sind auf die Legitimität der Rechnungslegung Einheiten bewegen, die in der KMU-Sektor. Auditing ist ein wichtiges soziales Element der finanziellen Glaubwürdigkeit, sondern den Umfang der Erhebung und zum Verhalten und rechtlichen Rahmenbedingungen auf dem polnischen Markt ist eine aufregende Zeit des Wandels und Diskussion, sowohl für Wirtschaftsunternehmen und anderen interessierten Teilnehmern im wirtschaftlichen Leben.

Übersetzt von Grażyna Voss